

Kommunstyrelsen

Remissvar på slutbetänkandet "Arbetslivskriminalitet" (SOU 2025: 25)

Kommunledningsförvaltningen föreslår

att

- kommunstyrelsen antar yttrandet som sitt eget
- förvaltningen ges i uppdrag att lämna in remissvaret till Arbetsmarknadsdepartementet senast 250922

Sammanfattning

En skrivelse har inkommit från arbetsmarknadsdepartementet där kommunens synpunkter på slutbetänkandet "Arbetslivskriminalitet" (Sou 2025: 25) efterfrågas. Ett svar har utformats utifrån kommunens erfarenheter av brottsförebyggande arbete och framgår av denna skrivelse.

Bedömning social hållbarhet

Konsekvenserna för social hållbarhet är stora då arbetet berör människohandel och kriminellas utnyttjande av lagar och välfärdssystem för egen vinning som har mycket stora återverkningar på samhället. I betänkandet lämnas också tolv författningsförslag.

Bedömning ekologisk hållbarhet

Det föreligger vissa konsekvenser för ekologisk hållbarhet genom kopplingar mellan arbetslivskriminalitet och gröna näringar samt i bärbranschen.

Bedömning ekonomisk hållbarhet

Förslagen i skrivelsen har stor återverkan på ekonomisk hållbarhet då innehållet i skrivelsen ger synpunkter på hur kommunen anser att arbetet mot arbetslivskriminalitet bör bedrivas på ett effektivare sätt än idag.

Bakgrund

Delegationen som arbetat med utredningen har bland annat haft i uppdrag att analysera arbetslivskriminella upplägg och kopplingar till organiserad brottslighet i vissa näringsgrenar samt att behandla ett urval av reglerade yrken där arbetslivskriminalitet bedöms medföra särskilt stora risker för samhället. Delegationen har också i uppdrag att lämna förslag på effektiva åtgärder och mer ändamålsenliga verktyg för att bekämpa arbetslivskriminalitet samt att identifiera vägar framåt för samarbete mellan det allmänna och arbetsmarknadens parter för att bekämpa arbetslivskriminalitet.

Vid sidan av nya åtgärder och verktyg kräver ett effektivt arbete mot Arbetslivskriminalitet enligt delegationen

- en tydlig och långsiktig styrning från såväl regeringen som de samverkande myndigheterna

- att arbetet mot arbetslivskriminalitet får tillräckliga resurser,
- att de verktyg som finns faktiskt används

- att myndigheterna och andra relevanta aktörer, såsom arbetsmarknadens parter, samverkar och kan dela information på ett ändamålsenligt sätt

- att kunskapen om arbetslivskriminalitet fortsätter öka,
- att det finns tillgång till relevant och tillförlitlig statistik från berörda myndigheter

- att det sker en uppföljning av arbetslivskriminaliteten i Sverige, Samt

- att det sker utvärderingar av vidtagna åtgärder för att bedöma om de är effektiva och som underlag för att föreslå ytterligare åtgärder.

Åtgärder mot utnyttjande av arbetstagare

Delegationen anser att en central del i arbetslivskriminaliteten är att vissa arbetsgivare bryter mot arbetsmarknadens spelregler för att få otillbörliga konkurrensfördelar gentemot seriösa företag. Detta, anser delegationen föranleder behov av att

- stärka den svenska arbetsmarknadsmodellen där villkor sätts i förhandling mellan arbetsgivare och arbetstagare

- se över det straffrättsliga skyddet mot exploatering på arbetsmarknaden

- införa förbud mot förfaranden där utbetald lön otillbörligen återförs till arbetsgivaren

- överväga särskilda skadestandsregler när arbetsgivare bryter mot kollektivavtal i frågor rörande utstationerade arbetstagares villkor

- ta fram åtgärder för att minska möjligheterna att kringgå utlänningslagen genom att utnyttja den fria rörligheten av varor och tjänster inom EU

Inga författningsförslag har dock lämnats. Förslag har emellertid lämnats gällande

- införandet av en ny lag om lön och andra ersättningar för arbetstagare med arbetstillstånd att tillämpa där tvist uppstår mellan arbetstagare och arbetsgivare

- införandet av en sanktionsavgift kopplade till utlänningslagstiftningens krav på vissa anställningsvillkor i syfte att ge Migrationsverket möjlighet att ta ut sanktionsavgifter av arbetsgivare som inte tillämpat sådana anställningsvillkor som varit grund för beslut om arbetstillstånd

-möjligheten för irreguljära immigranter att få ut lön där Arbetsdomstolen och Diskrimineringsombudsmannen föreslås få möjlighet att i vissa fall föra talan för irreguljära migranter

-att utlänningar ska få rätt till tidsbegränsade uppehållstillstånd i syfte att möjliggöra för dem att hävda sin rätt

-införandet av en möjlighet till statsbidrag till organisationer i civilsamhället som hjälper personer, utsatta för människohandel

Delegationen anser att det är viktigt för myndigheter att kunna byta information med varandra i brottsbekämpande syfte. Likaså, anser delegationen, är det viktigt att stärka privata aktörers tillgång till information om underentreprenörer och leverantörer. Det finns, säger delegationen ett behov av se över om uppgifter som idag omfattas av sekretess ska kunna lämnas ut på ett friare sätt och man föreslår att en samordningsuppgift ges till Bolagsverket i ärendet.

I syfte att skapa kännbara konsekvenser för systematiska överträdelser av lagarna på området, föreslår delegationen införandet av progressiva och indexerade sanktionsavgifter. Avseende systematiskt missbruk av välfärdssystemen föreslås att Arbetsförmedlingen ska få större möjligheter att motverka missbruk av subventionerade anställningar, liksom att Skatteverket bör intensifiera sitt tillsynsarbete på området.

Delegationen anser att näringsförbud är ett verksamt medel för att motverka arbetslivskriminalitet och det bör utredas om sådant förbud ska kunna meddelas i fler fall än vad som gäller idag.

I betänkandet har ett antal näringsgrenar med hög risk för arbetslivskriminalitet analyserats. Dessa är bygg, restaurang, transport, kroppsvård, städ och säsongsanställningar i de gröna näringarna. Man konstaterar att problemen är likartade även om de yttrar sig på olika sätt i de olika branscherna. Kännetecknande är, säger delegationen, dålig respekt för lagar och avtal, överträdelser av arbetstidsregler, människohandel, exploatering av människor och dålig respekt för andras säkerhet. Gemensamt är också skatteundandragande och utnyttjande av välfärdssystemen. Föreslagna åtgärder är

-beställansvar i bärbranschen i syfte att tillförsäkra bärplockare den lön de blivit utlovade

-en översyn av EU- reglerna gällande utstationerade förare i transportbranschen

Delegationen har också sett över arbetslivskriminalitet i reglerade yrken som advokat, auktoriserad revisor, fastighetsmäklare och läkare och kommit fram till ett behov av

-ett krav på fortbildning av fastighetsmäklare för att klargöra lagstiftningen kring penningtvätt

-stärkt tillsyn av advokater via Advokatsamfundet och ett övervägande av en höjning av den straffavgift som samfundets disciplinnämnd kan besluta om

-en översyn för att möjliggöra bättre vandelsprövningar för att få utöva vissa yrken, bland annat de ovan nämnda

Gällande kopplingen mellan arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet ser delegationen att arbetslivskriminalitet används för att finansiera kriminell ekonomi. Framförallt, säger delegationen är det utländska arbetstagare i arbetskraftsintensiva branscher som utnyttjas. Det finns också, enligt delegationen, belägg för omfattande penningtvätt i byggsektorn. Delegationen föreslår att

- Brottsförebyggande rådet ges ett utvecklat uppdrag att analysera effektiviteten i brottsbekämpande åtgärder

- samhällets kunskap om arbetsmarknadskriminalitet stärks genom forskning

- en samordningsfunktion på området inrättas i Regeringskansliet

- rapporteringsfunktionen gällande människohandel flyttas från Polismyndigheten

Man säger också i betänkandet att ett antal myndigheter och andra aktörer kan bidra mer. Här nämns Transportstyrelsen, Upphandlingsmyndigheten och länsstyrelserna. Som framgångsfaktor nämns en återkommande rapport från samverkande myndigheter som skulle kunna få en nyckelroll för att höja kunskapen om arbetslivskriminalitet. Även samverkan mellan arbetsmarknadens parter, sägs det skulle kunna bidra till framgång, särskilt i de branscher som analyserats i betänkandet. En ytterligare framgångsfaktor sägs av delegationen vara att involvera kommuner och regioner i arbetet mot arbetslivskriminalitet. Man konstaterar dock att det finns svårigheter med informationsutbytet mellan statliga och kommunala instanser.

Kiruna kommuns åsikt

Det är positivt att man ser över möjligheterna att skapa en effektivare brottsbekämpning rörande arbetslivskriminalitet. Det har under en lång tid varit alltför lätt för oseriösa aktörer att ohindrat utnyttja globaliseringen, den fria rörligheten inom EU och otidsenlig lagstiftning för att exploatera människor och urholka välfärdssystemen för att direkt eller indirekt berika sig själva och finansiera kriminalitet. Att åtgärda detta är ett bra steg i riktning mot att stärka allmänhetens tilltro till rättssamhället. De förslag som lämnas i betänkandet rörande kontroll av reglerade yrken är positiva av samma orsak.

Av värde både för den enskilde och allmänheten, är de förslag som lämnas rörande ett bättre skydd för samhället och arbetstagare i bär- och transportbranschen.

I likhet med delegationen anser kommunen att arbetet mot kriminellas utnyttjande av välfärdssystemen behöver stärkas, dels genom bättre kontroll, dels genom hårdare sanktioner mot dem som missbrukar systemen, skor sig på skattebetalarnas pengar och berikar sig på bekostnad av att andra människor inte arbetar under rättvisa villkor. Det är bra ur ett samhällsperspektiv att man föreslår att det ska bli lättare både för myndigheter och arbetsmarknadens parter att kontrollera oseriösa aktörer på arbetsmarknaden och att en myndighet ska ges i uppdrag att samordna detta arbete.

Positivt är även att utredningen föreslår att personer utsatta för exploatering ska få bättre möjligheter än idag att ta tillvara sina intressen i domstol.

I betänkandet diskuteras också långsiktigt arbete mot arbetslivskriminalitet och det är Kiruna kommuns uppfattning att det är gott och väl att, som i betänkandet, föreslå ytterligare forskning, utrednings- och utvärderingsresurser och samordnare i Regeringskansliet men ännu viktigare att konstatera att det finns myndigheter som kan göra mer. Vi behöver, anser kommunen, inte i första hand mer statistik utan mer

praktiskt arbete samt möjlighet att stoppa människoexploatering och missbruk av skattepengar. Ett verkningsfullt steg i riktning mot att bekämpa arbetslivskriminalitet, anser kommunen, är att föreslå lagändringar stärka möjligheten till samarbete mellan kommuner, statliga myndigheter och civilsamhälle med att i praktiken kunna stoppa felaktiga utbetalningar av transfereringar, utnyttjande av människor på arbetsmarknaden, prostitution och penningtvätt. Om sådana lagändringar kommer, förutsätter kommunen att erforderliga medel följer med givna uppgifter.

Bilagor

Slutbetänkandet 2025: 25

Beslutet skickas till

Arbetsmarknadsdepartementet

Namn på kommundirektör

Kommundirektör

Namn på avdelningschef

Avdelningschef